

IRÁNYTŰ INTÉZET *külföld*

Transznisztria: orosz kavics a bővülő Európa csizmájában

Vigóczki Máté György

Tartalom

Vezetői összefoglaló	3
Moldova és Transznisztria 1990-ig	4
Transznisztria függetlensége	5
A „Sherif birodalom” rövid jellemzése	5
Transznisztria politikai élete	7
Megoldási kísérletek 1992-2001	8
Tiraszpol érdekei	10
Moldova érdekei	10
Oroszország érdekei	11
A földgáz kérdése	12
Ukrajna érdekei	12
Az Európai Unió érdekei	13
Románia érdekei.....	13
Függelékek.....	14
Felhasznált irodalom	15

Vezetői összefoglaló

A hazánktól alig pár száz kilométerre fekvő Transznisztria/Dnyeszter Menti Moldáv Köztársaság a világon egyetlen állam által sem elismert ország, mely hivatalosan Moldova része. Léte a Szovjetunió felbomlásának és az utána „befagyott” helyi konfliktusnak köszönhető. Első ránézésre etnikai jellegű szembenállásnak tűnhet, a konfliktusban valójában azonban politikai-gazdasági kérdések dominálnak.

Az „ország” 1990. szeptember 2-án kiáltotta ki függetlenségét és 1992-ben pár hónapos harcot vívott Moldovával, melyben a 14. orosz gárdahadsereg segítségével győzelmet aratott. Ezen a nyáron Transznisztria és Kisinyov¹ fegyverszünetet kötött, mely a mai napig érvényes.

A patthelyzet előmozdítására több próbálkozás is történt, azonban az idő előrehaladtával ez egyre nehezebbé válik. Tiraszpol ugyanis már az 1990-es évek elején kiépítette közigazgatását, mely azóta is működik, saját rendvédelmi szervvel, hadsereggel, sőt, valutával² is rendelkezik. A megoldás létrejöttét persze a helyi elit saját gazdasági-politikai érdeke is hátráltatja, e réteg ugyanis a függetlenség nemzetközi elismerését követeli.

Moldova magától értetődő módon elutasítja a régió kiválását, de ugyanakkor teljes körű autonómiát biztosítana számára. Transznisztria főleg a vámbevételeinek elvesztésétől tart, emellett a közös gázellátás kérdése (főleg a felhalmozott tartozás) is problémákat okoz. A nemrég lezajlott elitváltás azonban hozhat változásokat, hiszen az új kisinyovi vezetés már kevésbé oroszbarát.

Oroszország a legérintettebb külső aktor a kérdésben, ugyanis Moszkva volt az, aki biztosította 1992-ben a kvázi függetlenséget. Akkor a helyi orosz lakosság védelmére hivatkozott, azonban teljesen más okai is voltak a segítségnyújtásnak. A mindenkori orosz vezetés ragaszkodik ahhoz, hogy saját békefenntartókat állomásoztasson e területen, ami mind Kisinyov, mind Kijev, mind pedig az EU nemtetszését is kiváltja. Jogos persze a kérdés, hogy miért nem ismeri el Transznisztria függetlenségét? Moszkva inkább egy közös föderatív államban gondolkodik, mert így nagyobb befolyást gyakorolhatna közvetlenül Moldovára és közvetetten az EU-ra is. Arról azonban nincs szó, hogy ne lenne Oroszország így is nagy hatással Kisinyovra.

Ukrajna jelenleg módosításokkal ugyan, de a rendezés orosz tervezetét támogatja, persze a helyi orosz fegyveres erők Kijev számára nemzetbiztonsági kockázatot jelentenek. Kihívást jelent továbbá a jelentős csempészet (kábitószér-, ember-, fegyverkereskedelem), ami a közös

---

¹ Magyar megnevezése Kisjenő.

² transznisztriai rubel

határvonalon zajlik, de a tiraszpoli vezetés jó kapcsolatokat ápol ukrán (és persze orosz) maffiaszervezetekkel is.

Az Európai Unió szeretné lezárni a konfliktust, egyrészt saját biztonsága érdekében (jelentős csempészet stb.), másrészt a szomszédságpolitika végrehajtásának problémamentes biztosítása céljából, sőt egy jövőbeli moldovai csatlakozás is nehezen elképzelhető a helyzet rendezése nélkül. Az EU igyekszik elérni, hogy Tiraszpol fogadja el Kisinyov teljes autonómia ajánlatát. Természetes, hogy Brüsszel is aggódik az itteni orosz csapatok miatt, azokat civil/EBESZ misszióval váltaná fel. Transznisztria igazán jó terepe az EU és Moszkva diplomáciai küzdelmének: Oroszország jól tudja, hogy nem akar Brüsszel egy „második Ciprust”, így amíg a helyzet nem rendeződik, Moldova nem lesz tag.

Románia szerepe nagyságrendekkel kisebb ebben a kérdésben. A növekvő nacionalizmus és az, hogy a moldávokkal egy népnek tartják magukat a románok, és ezért a két állam egyesítését sokan jogosnak tartanak, aggodalomra adhat okot. Ennek a bekövetkezése azonban nehezen elképzelhető.

Moldova és Transznisztria 1990-ig

Ennek a területnek a történelmi neve Besszarábia, amely eredetileg egészen a Fekete-tengerig ért, jelenleg azonban a déli, tengerparti rész Ukrajna területét képezi. A térség többször is gazdát cserélt, 1792-től az Orosz Birodalom része, mely rendkívül fontos szárazföldi útvonal volt a számára a Balkán irányába, ugyanis el kellett kerülnie a Kárpátokat. Etnikailag mindig is kevert térség volt: oroszok, ukránok, németek, zsidók éltek itt leginkább.

Az első világháborúban az oroszok jelentős területeket veszítettek nyugaton, Besszarábia Romániához került, kivéve a Dnyeszteren túli részt, mely az Ukrán SZSZK részévé vált. Hogy Moszkva „visszacsbítsa” elvesztett területét, az 1930-as években erőteljesen kezdte támogatni a „moldáv nemzet” gondolatát. Emellett nyelvüket is támogatta, ami tulajdonképpen a román cirill betűs változata. Így egyszerre akarta Romániától elkülöníteni és magához kötni a területet. Tette mindezt úgy, hogy az „akkori Moldova” leginkább ukránok által lakott terület volt. Végül 1940-ben, a Molotov-Ribbentrop megállapodás értelmében, a Szovjetunió megkapta a térség nyugati részét, létrehozva a Moldáv Szovjet Szocialista Köztársaságot.

Ekkorra a Dnyeszteren túli rész már sokkal iparosítottabb, lakossága is kevertebb, mint a nyugati területeken. Utóbbi inkább mezőgazdasági jellegű volt és kevésbé kötődött a Szovjetunióhoz. Ez többek között abban is megmutatkozott, hogy a MSZSZK vezetői elitje

hagyományosan a Dnyeszteren túlról jött.³ A peresztrojka idejében azonban felerősödött a román nacionalizmus a moldávok körében (is). 1989-ben például a latin betűs írást vezették be, illetve felmerült annak lehetősége, hogy a tagköztársaság egyesül Romániával. A Dnyeszteren túli részek ukrán, orosz lakossága félt, hogy egy új ország állampolgáraiként másodrangúak lennének, így a helyi elit egy saját ország kikiáltása mellett döntött.

Transznisztria függetlensége

Ki kell emelnem, hogy a különválás mögött nem az húzódtott meg, hogy a tagköztársaságban súlyos etnikai konfliktusok lettek volna, mert ez egyáltalán nem volt jellemző. Sokkal inkább a már korábban említett gazdasági-politikai különbözőséget kell észrevennünk, ami a mezőgazdasági nyugat és iparosított, vezetői réteget is adó kelet között létezett. A kommunista párt, ami a Dnyeszteren túl nagyon erős volt, és amely a gazdasági elitet is alkotta, kihasználta az ukrán és orosz lakosság félelmét a Romániához való csatlakozástól, a helyi gazdaság szempontjából ugyanis a Moszkvához való kötődés volt a legfőbb érdek. Így 1990-ben először saját tagköztársaságot hoztak létre a még létező Szovjetunió belül, majd pedig az 1991-es moldovai függetlenedés hatására döntöttek a saját ország kikiáltása mellett. Ezt persze akkor Moszkva sem ismerte el.

1992 tavaszán és nyarán komoly fegyveres összecsapások történtek a két terület között. Román és ukrán szélsőséges nacionalisták önkéntesen vettek részt a harcokban, igaz csak kis számban. Végül Transznisztria a területén lévő 14. orosz gárdasereggel képes volt megőrizni önállóságát. Az év júliusától él a fegyverszüneti megállapodás, melyet Kisinyov és Moszkva írt alá. Azóta nem történt fegyveres összetűzés, és nem is nagy a valószínűsége egy újabb válság kibontakozásának. A kvázi állam problémájának megoldása immáron húsz éve várta magára.

A „Sherif birodalom” rövid jellemzése

A Baranya megye nagyságú terület észak-déli irányban kb. 200 kilométer hosszú és átlagosan 15-20 kilométer széles. Leginkább a Dnyeszter keleti partján fekszik.

---

³ Végh, Zsuzsanna: Winds of Change in the Transnistrian Settlement Process; HIIA Papers 2012/1

Lakossága a legtöbb forrás szerint félmillió, de maximum 660 ezer fő.⁴ Etnikailag sokszínű: 33%-ban moldávok/románok, 29-29%-ban ukránok és oroszok, 9%-ban pedig más nemzetiségűek lakják.⁵ Az itt élőknek nem szokatlan a más ország állampolgárságának megszerzése.

Az ország vezető rétege a korábbi kommunista és gazdasági elitet alkotó oligarchák csoportja. Nem csoda, hogy a térség gazdasági érdekeit szem előtt tartva az érintett nomenklátúra a függetlenség mellett döntött. Transznisztria iparának legfőbb szereplője a „Sherif” cég, mely az 1991-2011 között elnöklő Szmirnov rokonságához tartozik. Ez a cég jó kapcsolatokat ápol az orosz és az odesszai maffiával.⁶ Ehhez köthetően a Dnyeszter Menti Köztársaság és Ukrajna határán jelentős csempészet bonyolódik le (fegyver-, drog-, embercsempészet egyaránt). Egyes adatok szerint, az összes Moldovába becsempészett cigaretta, valamelyik transznisztriai vállalat ténykedésének köszönhető.⁷

Az „országnak” egyébként jelentősnek mondható ipara van, acéltermékeket exportál a világ több államába. Az már kevésbé meglepő, hogy szinte 100%-os az orosz energiahordozóktól való függése. A globális gazdasági válság nagyon súlyosan érintette az „ország” gazdaságát. Az Európában nem látott GDP csökkenés és infláció arra ösztönözte Tiraszpolt, hogy anyagi és gazdasági segítségért folyamodjon Moszkvához. A válság mellékhatásaként pedig szakadás indult meg a politikai elitben. Tiraszpol főbb bevételi forrásai azokból a vámbevételekből származnak, amelyek hivatalosan Kisinyovot illetnék meg. Emellett persze nagyon fontos Moszkva anyagi támogatása, és az Európai Unió Moldova részére nyújtott összegeinek 15%-a is (a lakosságszám alapján) Transznisztriát illeti meg.⁸

Mára Moldova lakossága a Dnyeszter jobb és bal partján szinte teljesen elkülönítve él. Húsz év alatt felnőtt egy olyan generáció, mely semmit nem tud az ország másik feléről.⁹ Minél tovább várat magára a megoldás, annál nehezebb lesz megtalálni azt, hiszen szinte önállóan működik és fejlődik a két terület.

Érdekes adalék a következő adat: 2006-ban egy népszavazás során a lakosság 97%-a támogatta volna Transznisztria függetlenségét, egy esetleges Oroszországhoz való csatlakozással is ennyien értenének egyet, 95%-a pedig a Moldovával való egyesülés ellen foglalt állást.¹⁰

⁴ http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/PRACE_9.pdf

⁵ uo.

⁶ uo.

⁷ uo.

⁸ Végh

⁹ uo.

¹⁰ uo.

Transznisztria politikai élete

A helyi politikai elitet aszerint osztályozhatjuk, hogy mennyire oroszbarát.

1992-ben Igor Szmirnov lett az elnök. Őt nem más támogatta a hatalom megszerzésében, mint Alexandr Lebegy, a 14. gárdasereg főparancsnoka, aki a korábban már említett Sherif cég egyik legfőbb embere, melynek vezérigazgatója, nem mellesleg, Vladimir Szmirnov édesapja.

A terület legfőbb politikai célkitűzése az 1990-es években a teljes függetlenség nemzetközi elismertetése volt, amelyhez nem talált partnert. Legszorosabb kapcsolatban, nem meglepő módon, Oroszországgal állt: ez Moszkvából kapott anyagi támogatásban és csapatok állomásoztatásában nyilvánult meg. Ha ehhez hozzávesszük a helyi gazdaság energiahordozóktól való függését, természetes, hogy az oroszok nagy befolyással rendelkeztek, illetve rendelkeznek a mai napig.

Szmirnov felett azonban lassan elszállt az idő, egyre kevésbé vette figyelembe Moszkva érdekeit. Úgy is fogalmazhatunk, hogy túlzottan önfejűen viselkedett. Olyannyira, hogy ez már orosz szemszögből nézve is megnehezítette a konfliktus megoldását: az általuk hangoztatott föderális állam elvét elutasítva Tiraszpol hajthatatlanul a függetlenség mellett kardoskodott, emellett az éves támogatásokkal is visszaélt. Nem csoda, hogy a 2011-es választások előtt Moszkva elkezdte keresni azt a személyt, aki a legjobban kiszolgáltatná érdekeit. Ez a személy nem más volt, mint Anatolij Kaminski, a Megújulás párt jelöltje és az országgyűlés elnöke. Érdeemes megjegyezni, hogy Kaminski kampányában a korrupció felszámolásának, illetve a gazdasági válság megoldásának ígérete mellett felvette Transznisztria Oroszország részévé válásának lehetőségét is, annak ellenére, hogy ez utóbbit teljes mértékben elképzelhetetlennek tartja.¹¹

Miközben az új jelölt támogatása elkezdődött, széleskörű lejárató kampány indult Szmirnovval szemben, mely olajozottan ment, hiszen az orosz média népszerű az „államban”. A korábban említett fiát, Vladimirt is perbe fogták. Ez annak tudatában fontos, hogy a Sherif cég Transznisztria gazdaságának egyik legfőbb szereplője.

Meglepő módon azonban egy harmadik elnökjelölt, Jevgenyij Sevcsuk nyerte a tavalyi választásokat. Ő sokkal mérsékeltebb Szmirnovnál, Kaminskinál pedig kevésbé oroszbarát. Több okból is meglepő az ő sikere: a Megújulás párt tagja volt,¹² amely formáció nem őt, hanem Kaminskit indította, de fontosabb az, hogy nem kapott Moszkvától sem támogatást, ami az itteni kampányban nagy hátránynak számít. Nagyon ügyesen használta azonban ki a választópolgárok csalódottságát az addigi elitben, a korrupcióra és a gazdasági válság hatásaira pedig magától értetődően szintén apellált.

¹¹ Végh

¹² Végül független jelöltként győzött.

Hogy került ő a képbe? Már korábban is fontos politikai szereplő, sőt, ő is a Sherif vállalat egyik meghatározó személyisége volt. Személyes ellentétek alakultak ki közte és Szmirnov között, főleg amiatt, hogy 2006-tól Sevcsukot kezdte Moszkva támogatni. Ez olyan nem elhanyagolható jelekből derült ki, mint, hogy ő lett a felelős az orosz támogatások elköltéséért.¹³ Egy rövid ideig, hogy Putyin megmutassa erejét, fel is függesztették ezeket a segélyeket, arra hivatkozva, hogy azt Szmirnov helytelenül használja fel, illetve elsikkasztja. Sevcsuk egyébként nyugaton is elfogadott személy. Korábban a fehéroroszországi példához hasonlóan a legtöbb transznisztriai politikust beutazási tilalommal sújtotta az EU, kivéve őt, aki több uniós fővárosban is tarthatott beszédeket, részt vehetett különböző fórumokon.¹⁴ Szmirnovval való rossz kapcsolata szinte alkotmányos válságig fajult, hiszen az elnök, hogy megőrizze hatalmát, csökkenteni szeretne volna a parlament jogkörét.¹⁵ Vele szemben pedig Sevcsuk lépett fel. Erre Szmirnov válaszként árulónak bélyegezte ellenfelét, sőt pártokat és gazdasági szereplőket is szembeállított vele. Sevcsuk hozzáállása döbbsentette rá Moszkvát arra, hogy talán nem személye a legmegfelelőbb az orosz érdekek érvényesítésére, illetve kevésbé lesz befolyásolható. Ez 2009-ben történt, ekkor kezdte el Kaminskit támogatni Oroszország.

Az eset tanulságait Oroszországnak is le kellett vonnia. Igaz gratuláltak a győzelemhez és Sevcsuk is kijelentette, hogy továbbra is az oroszokban látja a legfőbb stratégiai partnert, összességében Moszkva rádöbbsent, hogy most nem az történt meg, mint amit szeretett volna. Valószínűleg Putyin az erős kéz politikáját fogja alkalmazni a megkopott presztízs helyreállítására. Első lépés ezen az úton az, hogy idén március 21-én új speciális küldött érkezett Moszkvából Tiraszpolba (Kisinyov megkérdezése nélkül), akinek feladata az orosz támogatások elköltésének monitorozása lesz.¹⁶

Megoldási kísérletek 1992-2001

A fegyverszünet megkötése után egy évet kellett várni, mire az első nemzetközi szervezet, az EBESZ elhatározta, hogy Ukrajnával és Oroszországgal karöltve közvetítői szerepet próbál betölteni a két szembenálló fél között. Ennek sikeressége azonban mindig is mérsékelt maradt. Egyedüli eredményként a 97-es Moszkvai Memorandumot tudja felmutatni, ami a

¹³ <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2008-01-09/russia-to-restore-financial-aid-to-transnistria>

¹⁴ <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2008-05-14/eu-puts-out-feelers-to-transnistrian-political-establishment>

¹⁵ <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2009-05-06/moldova-conflict-between-president-and-parliament-transnistria>

¹⁶ <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2012-03-28/russian-president-appoints-special-representatives-parastates>

Moldova és Transznisztria közötti viszonyt úgy kívánta rendezni, hogy utóbbi tulajdonképpen csak a saját külpolitika folytatásáról kényszerült volna lemondani, de például önálló külgazdaságot továbbra is folytathatott volna.

Érdemesebb az orosz fél rendezési kísérletét megvizsgálni, hiszen Moszkva a legaktívabb és a legnagyobb befolyással rendelkező szereplő a kérdésben. Putyin egyik tanácsadója (Dimitrij Kozak) kezdeményezésére született meg 2003-ban a Kozak Memorandum, mely mind a mai napig meghatározó dokumentuma Moszkva szándékainak.¹⁷ Lényege tulajdonképpen egy föderális állam létrehozása Moldova és Transznisztria között úgy, hogy egyenlő erejű részek lennének az új entitásnak. Utóbbi tehát akármilyen ügyben vétőzhatna. Sőt, Oroszország fenntartja a jogot arra, hogy eme rendezés után is saját békefenntartóit itt állomásoztathassa (húsz évig). A merész javaslat meglepő módon elnyerte az akkori moldovai elnök, Voronin tetszését, azonban az országban lezajlott tüntetések és az EU/USA nemtetszése végül arra sarkallta, hogy visszautasítsa a memorandumot. Meg is romlott emiatt a kapcsolat Kisinyov és Moszkva között, és a még mindig megoldatlan helyzetre csak 2005-től kezdtek el újra megoldást keresni. Ekkorra ugyanis a meglehetősen tétlen EU rádöbrent, hogy a 2007-es romániai csatlakozással már közvetlen szomszédságába kerül Moldova, így jóval fontosabbá vált a rendezés mielőbbi megoldása. Ezenkívül Kisinyov és Moszkva kapcsolatának lehűlésével létrejött egy kisebb politikai vákuum, amit Brüsszel megpróbált kitölteni.

Először 2004-ben, az Unió Szomszédságpolitikájában kapott szerepet Moldova, majd pedig 2005-től egy delegáció kezdte el munkáját, melynek feladata Brüsszel és Kisinyov közötti politikai és gazdasági kapcsolatok előmozdítása, a Partnerségi és Együttműködési Megállapodás végrehajtásának ellenőrzése, a közvélemény fejleményekről való tájékoztatása és részvétel az EU-s támogatási programok (TACIS, ENPI)¹⁸¹⁹ keresztülvitelében.²⁰ Két speciális küldött is végezte kvázi nagyköveti munkáját itt: Adriaan Jacobovits de Szeged nevű holland jogász, valamint Mizsei Kálmán. Kettejük közül Mizsei munkássága volt hatékonyabb, hiszen elődje példájából tanulhatott.

Még szintén 2005-ben misszió jött létre az ukrán-transznisztriai határ ellenőrzésére (EUBAM), a már említett csempészet kiküszöbölésére. Az EUBAM mind a mai napig fut, immáron negyedik mandátumát töltve ki. Brüsszel aktivizálódását jelzi, hogy ebben az évben kezdeményezte az úgynevezett „5+2 megbeszélések”-et a konfliktus megoldására. Az elnevezés az öt tárgyaló felet és a két megfigyelő szereplőt takarja: Transznisztria, Moldova, Oroszország, Ukrajna, EBESZ, valamint az EU és az Egyesült Államok. Nem sokáig tartott azonban ez a tárgyalássorozat sem,

¹⁷ Mellesleg az egyetlen javaslat, amit indítványozott.

¹⁸ Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States és The European Neighbourhood Partnership Instrument

¹⁹ 2011-ben az ENPI keretében kapott támogatás 15%-a Transznisztriát illeti meg.

²⁰ Végh

mert egy évvel később felfüggesztették, egészen 2011-ig. Ennek ellenére folyamatosan javult Brüsszel és Kisinyov kapcsolata. Sőt, a 2009-es moldovai elnökválasztással, mely során eltűnt a volt kommunista elit és EU-pártibb elnöke lett az országnak, kissé fel is gyorsult a viszony fejlődése. Az új kormány ugyanis elkötelezett a nyugati integráció irányába és kevésbé ápol közeli kapcsolatot Moszkvával.

Sajnos az EU arcának tartott Catherine Ashton 2011-ben „racionalizálásra” hivatkozva megszüntette a speciális küldött pozíciót és feladatait egy másik szervre²¹ bízta. Az borítékolható, hogy ezzel a lépéssel kevésbé lesz hatékony az EU érdekérvényesítése. Ahogy korábban említettem, 2011-ben újraindultak az „5+2 tárgyalások”. Ehhez persze kellett egy közeledő német-orosz külpolitika, valamint Moszkva jelöltjének bukása a helyi elnökválasztáson. Komoly előrelépésre azonban most sem lehet számítani, ugyanis Oroszország komoly lépéseket tesz, hogy újra kezébe vegye az irányítást Transznisztria rendezésében.

Tiraszpol érdekei

Igaz a végsőkéig kész kitartani teljes függetlensége mellett, mégis mutatott hajlandóságot arra, hogy Moldova részeként létezzen tovább. Viszont ha megnézzük, hogy ezért cserébe teljes gazdasági és kulturális szuverenitást, valamint saját haderő birtoklását várja el, akkor beláthatjuk, hogy ez kvázi függetlenséget jelent. Főleg, hogy ragaszkodik ahhoz, hogy egy esetleges Románia-Moldova egyesülés esetén maga döntse el, akar-e csatlakozni az új államalakulathoz, avagy sem. Mindenesetre megszilárdult a gazdasága, amelynek érdekeit figyelembe véve nem fog belemenni egy újraegyesülésbe. A politikai-gazdasági elit a határon átnyúló szervezett bűnözésből tulajdonképpen profitál, tehát a helyzet megoldatlansága a hasznára van.

Moldova érdekei

Egyértelmű, hogy Kisinyov hallani sem akar Transznisztria különválásáról. A mielőbbi rendezés tető alá hozása több okból fontos számára: 1. addig nem lesz EU-tag, amíg létezik a konfliktus, 2. a Brüsszel által megkövetelt reformokat sem lehet végrehajtani, 3. komoly biztonsági kockázatot jelent számára a nehezen ellenőrizhető határszakasz és az azon lebonyolódó illegális kereskedelem, 4. az sem egy jól működő ország ismertetőjele, hogy hivatalosan elismert területén más állam (oroszl) békefenntartói állomásoknak. Kisinyovnak

---

²¹ European External Action Service - EEAS

ezek mellett azért is érdeke a helyzet normalizálása, mert területén van egy török népcsoport, a gagauz, mely etnikum jó kapcsolatokat ápol Tiraszpollal. Ha Transznisztria függetlenedne, vagy státusa véglegesen rendeződne, az a gagauzoknak is követendő példa lehetne.

A moldovai belpolitikában is törésvonalat jelent a kérdésben való állásfoglalás. Míg a kommunista elit támogatja az EBESZ és Moszkva megoldását, addig a jobboldali/nyugatbarát ellenzék kritizálja azt, és igyekszik az orosz befolyást csökkenteni. 2009-ben Voronin például újra elkezdte az orosz megoldást támogatni, leginkább azzal a nem titkolt szándékkal, hogy így a közeledő választásokig Moszkvát maga mögött tudhassa.

A moldovai vezetés kész bármikor megadni egy kivételesen széleskörű autonómiát a területnek, azonban arról hallani sem akar, hogy Transznisztria az orosz javaslatához híven vétójoggal bíró, föderális államalkotó legyen Moldován belül. Azonban, amint korábban említettem, a két terület lakossága az elmúlt húsz évben annyira elkülönülten élt, hogy közöttük alig van kapcsolat. A gazdasági, politikai intézmények megszilárdultak Transznisztriaiban, így az idő előre haladta nem oldja meg a problémát. Javasolt lenne Kisinyovnak nem úgy tekinteni a Dnyeszter menti államra, mint egy területre, hanem, mint lakosságra, akiknek a bizalmát meg kell, és meg is lehet nyerni. Olyan hétköznapi lépésekre kell ilyenkor gondolni, mint például a közlekedés és kapcsolattartás megkönnyítése. Ez, igaz lassú és hosszú folyamat, de kifizetődő lehet.

Oroszország érdekei

Kétségtelenül a legfontosabb külső szereplő Oroszország. Tulajdonképpen neki köszönhető a kvázi állam megléte, de ha úgy vesszük nagyrészt a konfliktus „befagyása” is. 1995-től vesz részt közvetítőként. Az orosz fél több év mérsékeltebb aktivitása után 2010-ben kezdett el ismét nagyobb figyelmet szentelni ennek a régióknak, köszönhetően a Merkel és Medvegyev közötti jó kapcsolatnak. Nekik köszönhetően született meg a Merseberg Memorandum, mely szorosabb együttműködést vázol az EU és Oroszország között az európai konfliktusok megoldását illetően. Még az „5+2 tárgyalások” is újraindultak. Bár Medvegyev inkább a háromoldalú tárgyalások híve, azaz egyedül igyekszik rendet tenni. Azzal egyébként, hogy az eddigi elnök, Szmirnov mögül kiállt, azt bizonyítja, hogy újra elérkezettnek látta az időt a politikai állóvíz felkavarására és a változásra. A Kozak Memorandumban lefektetett elvekhez továbbra is ragaszkodik: föderális állam létrehozása és orosz békefenntartók állomásoztatása.

Összefoglalva tehát azt mondhatjuk, hogy Moszkva sokkal inkább érdekelt abban, hogy Transznisztria Moldova része maradjon úgy, hogy Kisinyov elismeri az orosz békefenntartók jelenlétét területén. Így sokkal nagyobb zsarolási potenciállal bírna Oroszország a moldovai

belpolitikában. Sőt, ezzel a lépéssel hátráltatni is tudja az EU keleti bővítését, amely a korábbi NATO tagfelvételekkel együtt már Moszkva érdekeit sérti.

Több orosz vállalatnak is komoly érdekeltségei vannak Transznisztriában. Leginkább a Gazprom az, amely komoly befolyással bír.

A földgáz kérdése

A moldovai, és így a transznisztriai gazdaság is, rendkívül kitett az orosz energiahordozóknak. Ezzel Moszkva elég keményen vissza is él. 2005-ben például valószínűleg az EU-Moldova közeledés hatására megemelkedtek a gázárak (és leállították a moldovai áruk importját), aminek hatására Voronin elnök egy éven belül ismét Moszkva megoldási javaslatait kezdte támogatni.²²

Az ország legfőbb gázszolgáltatója a Moldovagáz, ami 50%-ban a Gazpromé, 35,33%-ban Moldováé és 13,44%-ban Transznisztriáé. Ha más nem is, ez szimbolizálja az ország egységét. A probléma azért ott keletkezett, mert Tiraszpol egy ideje nem fizet a gázért, ami miatt hivatalosan Kisinyov a felelős Oroszország felé. A tartozás évek óta akkumulálódik, és már 2,5-3 milliárd eurót tesz ki.²³ Transznisztria kiválása esetén erről ezért előzetesen komoly vitákat kell lefolytatni.

Ukrajna érdekei

Kijev több megfontolásból is szeretné kivenni a részét a konfliktus lezárásából. A legkézenfekvőbb az, hogy a határán fekszik egy el nem ismert entitás, mely megnehezíti a kereskedelmét Moldovával. Másrészt, a rossz határellenőrzés hatására a csempészet és a szervezett bűnözés Ukrajnának is súlyos gondokat okoz. Harmadrészt, Kijevnek figyelembe kell venni az itt élő, a lakosság harmadát kitevő ukrán kisebbség érdekeit is.

Ukrajna elég kevés befolyással bír a helyzet rendezésére, többnyire az orosz megoldási javaslatot támogatja. Azt viszont nehezményezi, illetve nemzetbiztonsági kockázatnak tartja, hogy Transznisztriában orosz csapatok állomásoznak.

---

²² <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2008-03-10/frozen-conflict-transnistria-chance-agreement>

²³ <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2011-03-30/dividing-moldovagaz-and-moldova-s-gas-debts>

Egyes szélsőséges politikai pártok támogatnák a terület Ukrajnához csatolását is, azonban ennek valószínűsége csekély. Azt az eshetőséget pedig, hogy Románia és Moldova egyesüljön, Kijev komoly veszélyként értékelné, hiszen valószínűsíthetően az új állam jogot formálna Észak-Bukovinára és Dél-Besszarábiára, melyek jelenleg Ukrajna részei. Egy ilyen scenárió bekövetkezésére azonban nem kell számítanunk.

Az Európai Unió érdekei

Ahogy korábban említettem, az EU-nak több okból kifolyólag is mindent meg kell tennie Transznisztria kérdésének rendezéséért. Határos országgént, Moldova kvázi bukott államnak is tekinthető, mely komoly kihívás Brüsszel számára. Nem csak a kábítószer-, fegyver- és embercsempészet, hanem egy esetlegesen kirobbanó fegyveres konfliktus, és az itt állomásozó orosz csapatok is biztonsági kockázatot jelentenek. Civil/EBESZ misszió létrehozásával szeretné a békefenntartókat felváltani, amiről persze Moszkva hallani sem akar, mint ahogy a háromoldalú tárgyalásokat preferálja az uniós 5+2-vel szemben. 2003-ban már egyszer hivatalosan is felszólította Oroszországot a csapatok kivonására, amire utóbbi ígéretének ellenére nem tett eleget.

Megfontolandó az eddigi aktív munka folytatása, és a speciális küldött szerepének visszaállítása. Az anyagi támogatás mellett pedig a bizalomépítő lépéseket is elő kellene segítenie a két terület között. 2014-től az EU kifejezetten a transznisztriai civil szférának fog támogatást nyújtani a megújuló Szomszédsgpolitika keretében. Így tulajdonképpen elismerés nélkül, de közvetlenül támogathatja a Dnyeszter Menti Köztársaságot.²⁴

Transznisztrián keresztül képes politikai befolyást gyakorolni Oroszország Moldovára, lassítva ezzel uniós csatlakozását. Mivel Brüsszel nem akar egy második Ciprust is felvenni, addig nem lesz Kisinyov EU-s főváros, amíg ez a probléma nem rendeződik.

Románia érdekei

Bukarest relatíve kis szerepet játszik a konfliktusban. Inkább Moldova belpolitikájában és a román nacionalizmus erősítéséből veszi ki a részét. 2006-ban Basescu román elnök felajánlotta Voroninnak az egyesülést, amivel 2007. január 1-től Kisinyov EU tag lehetett volna. Természetesen a moldovai elnök visszautasította ezt a lehetőséget.

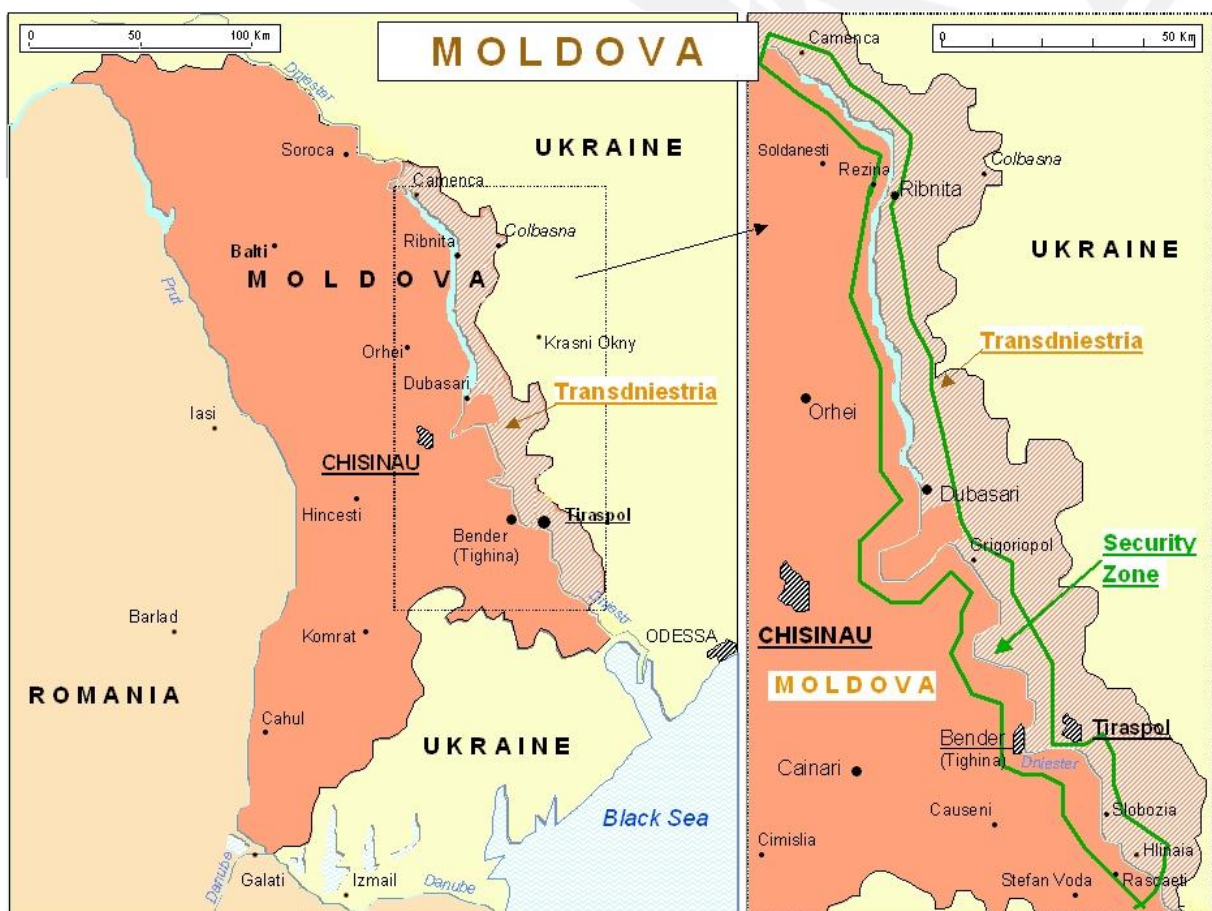
²⁴ Végh

Mennyire kell komolyan venni a román-moldáv „testvériséget”? Véleményem szerint egyre inkább. Romániában a lakosság többsége, a politikai elit, sőt az értelmiségi réteg is híve ennek. Moldovában pedig leginkább a fiatalság és a városi középosztály, igaz összességében ez csak kis szelete a társadalomnak. Bukarest a rendszerváltás óta komoly bizalomépítő intézkedéseket fogantatosít, melynek része a felsőoktatási rendszer és a kettős állampolgárság intézményének biztosítása moldovaiak számára, valamint az ortodox egyház is kiveszi részét a nemzeti eszme felélesztésében. Hivatalosan ugyan nem akar Románia beleszólni Moldova ügyeibe, de az ehhez hasonló lépésekkel mégis meg tudja tenni.

Románia az 5+2 tárgyalásokat és Transznisztria széles autonómiájának megadását támogatja.

Függelékek

Moldova és Transznisztria:

Felhasznált irodalom

(Az internetes hivatkozások esetében a letöltés dátuma: 2012.06.15.)

Végh, Zsuzsanna: Winds of Change in the Transnistrian Settlement Process; HIIA Papers 2012/1

Armed Conflicts in the Post-Soviet Region. Present Situation. Prospect for Settlement. Consequences.

http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/PRACE_9.pdf

<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2008-01-09/russia-to-restore-financial-aid-to-transnistria>

<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2008-05-14/eu-puts-out-feelers-to-transnistrian-political-establishment>

<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2009-05-06/moldova-conflict-between-president-and-parliament-transnistria>

<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2012-03-28/russian-president-appoints-special-representatives-parastates>

<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2008-03-10/frozen-conflict-transnistria-chance-agreement>

<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2011-03-30/dividing-moldovagaz-and-moldova-s-gas-debts>

E-mail: info@iranytuintezet.hu

Honlap: www.iranytuintezet.hu

Blog: www.iranytuintezet.blog.hu

www.facebook.com/iranytuintezet

Telefon: +36-1-700-0760

Fax: +36-1-700-0770